

Ur boken

Huvudpunkter i Jesu undervisning

Som fallet var med den första boken i tetralogin – *Förstår du vad du läser?* – så också här skall ett antal utdrag ur den andra volymen presenteras. Dessa är tagna ur de olika kapitlen i denna bok och ger en uppfattning om räckvidden och djupet av bokens innehåll. Boken är emellertid inte avsedd för specialister utan för kristna lekmän.

Boken *Huvudpunkter i Jesu undervisning* är publicerad av förlaget XP-Media.

Ge oss idag det bröd vi behöver

(Ur kap. 2. “Vår Fader, Du som är i Himmelen”)

Detta är det första böneämnet i egentlig bemärkelse. De tidigare satserna var tilltalet (“Vår Fader”) liksom de tre ämnen som hade med Guds person att göra (“låt ditt namn vara helgat”, “låt ditt rike komma”, och “låt din vilja ske”). Alla tre ämnena uttrycktes i tredje personens imperativ, vilket innebär att bedjaren uttryckte en önskan. Det här böneämnet uttrycks emellertid i den mer direkta andra personens imperativ, vilket normalt används i en direkt befallning. När det gäller en bön till Gud, uttrycker imperativen bara ett önskemål, eftersom den som ber inte kan befalla Gud.

Detta böneämne gäller det mest grundläggande mänskliga behovet: det bröd man behöver varje dag. Detta har alltid

varit mänsklighetens största angelägenhet, och det är uppmuntrande att Herren var mån om det och placerade det först bland våra jordiska eller lekamliga behov. Ingen borde någonsin tänka att bönen om det dagliga brödet är oandlig eller opassande för den kristnes högre kallelse.

Med “bröd” skall vi inte tänka enbart på bröd. Detta var antikens sätt att tala om mat i allmänhet, och det var avhängigt av det faktum att brödet i antiken utgjorde den mest grundläggande delen av en måltid. Sålunda täcker “bröd” här hela måltiden. Vi skulle faktiskt kunna gå lite längre och säga att “bröd” täcker t.o.m. alla andra ting som är nödvändiga för vår jordiska existens. Se till exempel 1 Tim 6:8, där behoven i detta liv kallas för “mat och täcken” (διατροφὰς καὶ σκεπάσματα). Betydelsen hos det tredje ordet – “något som täcker” – gällde inte bara kläder utan också sängkläder.¹ Vi skulle alltså kunna säga att i författarens tankar kunde detta inkludera även tak över huvudet.

Den bibliska bakgrunden mot vilken brödet för var dag måste förstås är gåvan av manna till israeliterna i öknen. Där skänkte Gud det bröd som hebréerna behövde. Det räckte inte med att Gud hade befriat dem från Egypten och att de var på väg till Kanaans land; de behövde också sin dagliga mat tills de kommit in i Kanaans land.

Jesus själv anspelade på detta bröd (mannamotivet), när han presenterade sig som det bröd som kommer ner från himmelen (Joh 6:35–58). Här blir det fysiska, jordiska brödet en symbol för det andliga, himmelska bröd som Gud ger, så att de som tar emot det skall få leva i evighet.

¹ Det hellenska ordet σκεπάσματα har den mycket allmänna betydelsen ‘täcken’, dvs. ‘plagg’ eller ‘tygstycken’ av olika slag. Det kan därför avse såväl vanliga kläder som sängkläder.

Traditionellt har denna sats översatts med “Vårt dagliga bröd ge oss idag”. De som har stilkänsla kommer genast att se att “idag” och “dagliga” bildar en tautologi (två ord eller satser med samma betydelse). Det hade räckt att Matteus hade skrivit: “Ge oss vårt dagliga bröd”, ty redan det antyder tanken om varje dag. Luk 11:3 uttrycker det klarare: “Ge oss vårt ... bröd varje dag”.

Frågan här är: “Vad betyder egentligen det hellenska ordet ἐπιούσιος (uttal: *epiousios*), som översätts med ‘dagligt?’” Om detta ord betydde ‘dagligt’, skulle varken Matteus eller Lukas ha sagt “idag” respektive “varje dag”, eftersom detta skulle innebära att man sade samma sak två gånger.

På grund av detta problem återger den senaste svenska översättningen (*Bibeln 2000*) vår sats med “Ge oss idag vårt bröd för dagen som kommer”. Man har med andra ord här översatt grundtextens ord *epiousios* med “dagen som kommer”. Detta beror på att man har härlett termen *epiousios* från en bestämd grammatisk konstruktion i hellenskan. De svenska översättarna var inte de första med att föreslå denna översättning; redan på 1600-talet föregick två klassiker och teologer, fransmannen Salmasius och schweizaren Suicer, de svenska översättarna.

Att be för bröd “för dagen som kommer” står naturligtvis i konflikt med Matt 6:31–34: “Gör inget bekymmer om morgondagen, eftersom morgondagen kommer att ha sitt eget bekymmer”. De svenska översättarna är väl medvetna om det. Men “med dagen som kommer” avser *Bibeln 2000* inte det fysiska bröd som behövs varje dag, utan det andliga bröd som de troende skall få i det framtida Guds rike.

En sådan tolkning är emellertid osannolik, för det första därför att “bröd” här – precis som i Israels fall i öknen – knyts till deras dagliga, fysiska behov, och för det andra,

eftersom den svenska återgivningen är omöjlig, baserad som den är på en felaktig härledning av detta ord.

Anledningen till översättarnas feltolkning av detta ord är att denna term, *epiousios*, inte förekommer i hellensk litteratur före Matteusevangeliet och Lukasevangeliet. Det kan faktiskt inte uteslutas att en av dem har skapat detta ord. Således är bestämningen av dess innebörd lite komplicerad.

Eftersom det inte finns några andra exempel på detta ord som är tidigare än våra evangelier, kommer den enda hjälp som vi kan få från senare hellensk litteratur. Detta exemplifierar vikten av att ta hänsyn till hela det hellenska språkets historia – med andra ord, att studera språket diakront – och inte bara studera språkbruket under ett par hundra år omkring NT:s tid, såsom varit fallet bland NT-liga forskare fram till nu.

Eftersom jag har diskuterat den bibelvetenskapliga debatten om denna term utförligt i min bok *New Testament Language and Exegesis*, s. 61–69, skall jag i detta sammanhang begränsa mig till en enkel framställning av mitt forskningsresultat utan att presentera den tekniska bevisföringen.

Den störste lingvisten och forskaren i den antika kyrkan, nämligen Origenis, härledde vår term från prepositionen *epi* (ἐπί = ‘på’, ‘för’, osv.) och substantivet *ousia* (οὐσία = ‘substans’, ‘försörjning/underhåll’, ‘egendom’, osv.). Origenis argumenterade att denna term hade bildats på samma sätt som adjektivet *periousios* (περιούσιος, från prepositionen *peri* = ‘om’, ‘omkring’, osv. och *ousia* = ‘substans’, ‘egendom’, osv.), som beskrev hur Gud såg på sitt folk Israel såsom sin ‘egendom’ (därav ‘egendomsfolk’), dvs. ett folk som utgjorde Guds egendom. Av den anledningen

översätts termen ofta med “egendomsfolk”, på engelska “chosen [people]”.

Origenis förklaring av hur ordet *epiousios* bildats och vad det betyder är helt träffande. *Periousios* och *epiousios* har bildats på samma sätt. De båda orden följer de hellenska härledningsreglerna till fullo, och resultatet passar hela satsen: *epiousios* betyder ‘nödvändig [för vårt underhåll]’, inte ‘daglig’. Tanken om “dagen” är uttryckt redan av ordet “idag” (“ge oss idag vårt *epiousios* bröd”). Vad Matteus skrev var alltså: “Ge oss idag det bröd vi behöver”.

Denna betydelse för ordet *epiousios* är den betydelse som accepteras av sådana stora hellenska kristna författare som Basilios (300-talet e.Kr.), Gregorios Nysseus (300-talet e.Kr.) och Johannes Chrysostomos (3–400-talen e.Kr.). Deras modersmål var en form av hellenska som var mycket nära NT:s språk, och tack vare sin utbildning kunde de hela det hellenska språkets historia på sina fem fingrar. En liknande förståelse finns även hos sådana äldre lexika som det encyklopediska lexikonet *Souda* (900-talet e.Kr.) och *Etymologicum Magnum* (1100-talet e.Kr.).

Slutligen skulle jag kunna referera till två texter i GT som hjälper oss förstå bakgrunden till betydelsen av ordet *epiousios*. Job 23:12 talar om att “hans muns ord är mig en större skatt än mitt dagliga bröd” (*Folkbibeln*), och i Ords 30:8 står: “Ge mig varken fattigdom eller rikedom, men låt mig få den mat jag behöver” (*Folkbibeln*), vilket *Bibeln 2000* översätter med: “Gör mig varken fattig eller rik. Ge mig bara mitt beskärda bröd”.

Den engelska NIV har översatt båda texternas slut med “Give me ... *my daily bread*”. I bägge texterna återger “my daily bread” det hebreiska *hoq*, vilket inte betyder ‘daily’! Betydelsen hos detta hebreiska ord är “[tillbörliga/-

passande/skäligen/tilldelade portion”, “något som är ordinerat”, “vederbörligt/ tillbörligt”, “lag”, “stadga/reglemente”, osv. I sådana sammanhang som Job 23:12 och Ords 30:8 betyder ordet “den föreskrivna mängden”, “den nödvändiga portionen”, och dylikt. Sålunda är NIV:s översättning av båda texterna med “my daily bread” helt felaktig. De tycks ha influerats av Matt 6:11 och Luk 11:8, och sedan överfört den mening som de fann i de två evangelietexterna till de GT-liga texterna. Här måste jag lovorda de svenska översättningarna.

Dessa GT-liga texter påminner om befallningen i 2 Mos 16:16–17. Varje israelit skulle samla av mannat i enlighet med sitt behov, och oavsett om någon hade samlat för mycket eller för litet, utgjorde mannat i kärlet den tilldelade portionen. Det var den mängd som var nödvändig för varje dag. På ett liknande sätt sade Jesus till sina lärjungar att de skulle be om sitt nödvändiga bröd, eller för det bröd de behövde varje dag.

*Och tillåt oss inte komma in i frestelse
utan befria oss från den onde*

(Ur kap. 2. “Vår Fader, Du som är i Himmelen”)

Denna vers har orsakat stor osäkerhet bland översättarna. Engelska översättningar har normalt översatt den första delen med “Lead us not into temptation” (= “led oss inte i frestelse”). Svenska översättningar har gjort på ett liknande sätt: “Och inled oss icke i frestelse” (1917 års översättning); “Och för oss inte i frestelse” (*Folkbibeln*).

Detta ger intrycket att Gud har för vana att föra sitt folk in i frestelse, varför de kristna behöver be honom att inte göra det. Eftersom detta står i motsättning till Guds karaktär och även motsägs av Jak 1:13 “Gud ... frestar ingen”, har översättarna i *Bibeln 2000* försökt mjuka upp ordet “frestelse” genom att återge det med “Och utsätt oss inte för prövning”.

Det hellenska ordet här är substantivet *peirasmos* (πειρασμός, uttal: *pirasmos*), vars betydelse bestäms av det besläktade verbet *peirazo* (πειράζω, uttal: *pirazo*), som emellertid inte förekommer i “Herrens bön”. Betydelse hos verbet *peirazo* skiftar mellan ‘skoja’, ‘pröva’, och ‘fresta’. Det finns en skillnad mellan “att testa” och “att fresta”. Att testa innebär att man utsätter någon för ett test, för att se hur han kommer att reagera, eller också för att visa att personen i fråga är en solid, bra människa med stabil och redbar karaktär. I 1 Mos 22:1 översätts därför det hebreiska ordet *nsh* av LXX med en form av *peirazo*: “Gud prövade Abraham”, när han begärde av honom att offra Isaak. I detta sammanhang var Guds intention inte att få Abraham att falla, utan för att på så sätt föra fram Abrahams stora tro och lydnad i dagsljuset. Det faktum att Gud redan hade sört för ett får som skulle ta Isaaks plats, visar att Gud inte frestade Abraham eller satte framför Abraham en stötesten så att han skulle falla – såsom några verkar tro.

Däremot betyder “att fresta” att man försöker få någon att falla. Detta är alltid något ont i sig. Det kan exemplifieras genom Satans frestande av Jesus (Matt 4:1; Luk 4:2): “Jesus var utsatt för frestelsen [en annan form av verbet *peirazo*] av Djävulen”. Här försökte Djävulen inte bevisa Jesu felfria karaktär och godkända status inför Gud, utan snarare få

honom att snubbla och falla från sin lydnad, avhängighet, och trofasthet till Gud.

NT belägger en tredje betydelse i *peirazo*. Detta är när Jesus skämtade med Filippos, genom att fråga honom: “Var skall vi köpa [tillräckligt mycket] bröd så att [alla] dessa får äta?” (Joh 6:5). Här har praktiskt taget alla översättningar funnit innebörden “att *testa* honom”: “Detta sade han för att *försöka* honom” (*Normalupplagan 1903*); “Detta sade han för att sätta honom på prov” (1917 års översättning); “Det sade han för att pröva honom” (*Folkbibeln*); “Det sade han för att pröva Filippos” (*Bibeln 2000*).

Men hur harmonierar en sådan innebörd med den förklaring som följer direkt efter: “ty själv visste han vad han skulle göra”? Om Jesus visste vad han skulle göra, varför skulle han då *testa* Filippos? Vad försökte han ta reda på om Filippos som han inte redan visste? Det är uppenbart att han inte avsåg att låta Filippos tro eller karaktär framträda, såsom fallet var med Abraham.

Anledningen till att dessa översättningar har återgett *peirazo* med någon form av “att testa”, är det begränsade bevismaterial som man undersökt av det hellenska språket. Verbet *peirazo* används också med betydelsen “att skämta”, “att skoja”. Och denna betydelse passar perfekt in i detta sammanhang. Jesus skämtade med Filippos, när han ställde denna fråga, eftersom han själv visste vad han skulle göra.

I vår text (Matt 6:13) är betydelsen hos ordet *peirazo* varken “skämta” eller “fresta”. *Bibeln 2000:s* försök att kringgå det problem som “frestelse” skapar i Matt 6:13, har misslyckats. Problemet ligger inte i ordet *peirasmos* (= ‘frestelse’) utan i det verb som översätts med “*inled oss inte*”.

I boken *Förstår du vad du läser?*² har jag behandlat någorlunda ingående Jesu utsaga om att “hata” ens föräldrar, osv. Fastän Lukas uttryckte det ganska burdust “Om någon kommer till mig men inte hatar sin far och sin mor och sin fru and sina barn ... kan han inte bli min lärjunge”, var det som han egentligen menade – som vi såg där – “om någon älskar far eller mor eller fru eller barn *mer än mig*”. På ett motsvarande sätt är vad Matteus menar här med “och *[in]led/för* oss inte i frestelsen” “Och *tillåt inte att vi kommer/hamnar* i frestelse”, alltså när vi dras iväg hjälplöst och står i begrepp att kapitulera för frestelsen, se till att Du *hindrar oss!* Såsom Jakob (1:14) förklarar, “Var och en frestas, när han lockas och blir snärjd av sitt eget begär”. Bönen här är att Gud skall ingripa och hindra oss från att falla i frestelsen, med andra ord att han skall bevara oss för att ge efter och göra det som vi frestas att göra!

Att denna är den rätta betydelsen visas av den parallella tanke som följer: “Men/utan befria oss från den onde”. En sådan begäran skulle inte kunna riktas till en Gud som avsiktligt leder sitt folk in i frestelse, men den kan riktas till en Gud som vill hjälpa sitt folk från att hamna i frestelse, när vår mänskliga svaghet börjar ge vika för den. Alltså betyder “Och inled oss inte i frestelse” i själva verket: “Och tillåt oss inte att komma/hamna i frestelse”. Det är en ofantligt stor skillnad mellan dessa två sätt att tolka det hellenska ordet!

Det hellenska ordet för “det onda” står i genitiv (*ponerou* uttal: *ponirou*), vilket betyder att ordet är antingen maskulinum (i nominativ: *poneros*) eller neutrum (nominativ: *poneron*), eftersom både maskulinum och neutrum har samma form i genitiv. Bibelöversättarna har i

² Kapitel 5: “Tolkningsprinciper”, s. 111–113.

regel antagit att detta ord representerar neutrumformen, varför de översätter det med “det onda”. I bibliskt språkbruk är å andra sidan “ond/ont” inte ett tillstånd utan egentligen en person: den Onde. Hela Jesu verksamhet syftar till en strid mot de onda makterna, de så kallade demonerna, och särskilt mot den yttersta onda makten, deras ledare, Satan eller Djävulen. Den troende ber att han skall befrias från dennes hårda grepp.

“Herrens Bön” slutar här enligt de två äldsta handskrifterna (Sinaiticus och Vaticanus) och några få senare handskrifter, medan majoriteten av handskrifterna innehåller ett tillägg: “Ty ditt är riket och makten och härligheten i evighet, Amen”. Den kritiska utgåvan av den hellenska texten och följaktligen de flesta översättningarna (som översätter från denna textutgåva), saknar dessa ord, eftersom det förutsätts att de har tillkommit under senare tid. Vad gäller interna, teologiska grunder finns det dock ingenting i dessa ord som gör dem opassande eller omöjliga i “Herrens Bön”. Dessa ord bekräftar helt enkelt Guds kungliga herravälde, oerhörda makt och härlighet, såsom Den som kan bevara dem från Frestarens list.

Är Guds rike närvarande eller framtida enligt Jesu undervisning?

(Ur kap. 4. “Guds rike”)

För varje troende människa måste en mycket viktig fråga i anslutning till Guds rike vara: “När kommer Guds rike?” Det vill säga, undervisar Jesus att Guds rike redan är närvarande

under hans jordiska verksamhet eller att det skall komma någon gång i framtiden? Om Guds rike var kärnan i Jesu undervisning, då måste denna fråga vara utomordentligt angelägen för de troende. Denna fråga är därför inte bara intressant för forskare utan ett grundläggande moment i tron hos den kristna församlingen. I det som följer skall ett försök göras att kortfattat och enkelt diskutera denna mycket centrala och komplexa fråga.

Frågan huruvida Guds rike enligt Jesu undervisning var närvarande eller framtida har diskuterats i detalj av nytestamentliga forskare alltsedan slutet av 1800-talet. Tre frågor har därvid aktualiserats: (a) Vilken är Guds rikets väsentliga karaktär?, (b) Hur relateras Guds rike till Jesu person och gärning? och (c) När kommer Guds rike? Ur denna diskussion har tre uppfattningar formulerats. Den första av dem har endast haft begränsad betydelse och varaktighet.

Den första uppfattningen lades fram av den tyske teologen Albrecht Ritschl som, influerad av Emmanuel Kants idealistiska filosofi, lärde att Guds rike i första hand var en etisk storhet, som bestod i organiserandet av den förlösta mänskligheten, vars gärningar motiverades av kärlek. Ritschls lära ledde huvudsakligen till två riktningar bland hans efterföljare: (a) den icke-eskatologiska, andliga, individualistiska tolkningen, enligt vilken Guds rike finns i människors hjärtan. På detta sätt reducerade Ritschl kristendomens väsen till några allmänmänskliga principer, som att Gud är alla människors Fader och att alla människor är bröder (och systrar)³ och (b) vad som kom att kallas för det sociala evangeliet, först i Tyskland⁴ och senare även i

³ Så, t.ex., ADOLF VON HARNAK år 1886.

⁴ T.ex. C. BLOMARDT, c. 1900 och L. RAGAZ år 1911.

Amerika⁵. Detta lade hela tonvikten på social kärlek och solidaritet. Fastän Ritschls tolkning inte längre har någon teologisk signifikans, utgör den faktiskt bakgrunden och ursprunget till det sociala evangeliets idéer – tömda på frälsningens budskap – som vi möter ibland även i vår egen tid.

Den andra uppfattningen om Guds rike kom från ingen annan än Ritschls egen svärson, Johannes Weiss. År 1892 skrev Weiss en kort men bestämd reaktion mot sin svärfar Ritschls tankar. Det var en liten skrift (63 sidor) som bar titeln *Jesu förkunnelse om Guds rike*.⁶ Enligt Weiss var Guds rike framtida, eskatologiskt och apokalyptiskt. Det var motsatsen till Satans rike. Det skulle bryta fram plötsligt genom Guds makt och sopa bort den nuvarande världsordningen. Den linje som Weiss hade stakat ut, fördes vidare av Albert Schweitzer, den berömde humanisten, missionären, och läkaren i Lambarene, Gabon, och vinnaren av Nobels fredspris år 1952. I Schweitzers skrifter blev Weiss tolkning av Guds rike bekant på engelska såsom “consistent-, futuristic- eller thoroughgoing eschatology” (som skulle kunna översättas till svenska som: “konsekvent-, framtida-, eller fullfjädrad eskatologi”).⁷

Schweitzer menade att när Jesus sände ut sina lärjungar (Mark 6:7–13 = Matt 10:1–15), trodde han inte att han skulle se dem igen, eftersom Guds rike skulle bryta fram under tiden (en fråga om några veckor). Jesus satsade allt på denna tro och utfästelse. När han såg att tiden gick och lärjungarna återvände utan att Gud hade etablerat sitt rike, kände han att han hade förlorat ansiktet. Eftersom han inte kunde leva med

⁵ S. MATTHEWS år 1897 och F.G. PEABODY år 1900.

⁶ Den tyska originaltiteln var *Die Predigt Jesu vom Reiche Gottes*.

⁷ Den tyska benämningen var: “konsequente Eschatologie”.

sitt misslyckande, beslöt han att i en heroisk gärning bege sig till Jerusalem och provocera de judiska myndigheterna att döda honom, detta som ett sista desperat försök att tvinga Gud att etablera sitt rike på jorden. Således dog Jesus en vilseledd, religiös fanatikers död. Schweitzers tolkning av Guds rike som framtida och eskatologiskt blev standardtolkningen inom tysk teologi tills nyligen och förespråkas fortfarande av åtskilliga tyska teologer.

En reaktion till den tyska futuristiska eskatologin trädde fram i Storbritannien genom C.H. Dodd, professor vid universitetet i Cambridge. Detta var den tredje åsikten eller tolkningen om Guds rike. Dodd publicerade en liten bok med titeln *The Parables of the Kingdom* (1935), i vilken han hävdade att Guds rike enligt Jesu undervisning var en nuvarande verklighet. Således talade han om “Realized Eschatology” (= “förverkligad eskatologi”), dvs. *eschaton* (= allt som har med den yttersta tiden att göra, där Guds rike utgör själva kulmen) har redan förverkligats genom Jesus. Enligt Dodd var Guds rike närvarande när Jesus botade sjuka och drev ut demoner. Raffinerad på olika sätt har Dodds tolkning blivit den förhärskande uppfattningen i den anglosaxiska världen och har till och med vunnit insteg Tyskland.

Dodds tolkning låter kanske fantastisk för de som är fromma men inte är initierade, då han knöt samman Guds rike med Jesu person och hans botanden och utdrivningar av demoner. Vad som kanske inte är lika klart för den troende som saknar teologisk utbildning är de problem som Dodds tolkning är behäftad med. Eftersom det inte är möjligt att gå in i en detaljerad diskussion – då den skulle kräva en alltför teknisk framställning – skall jag med några textexempel

försöka visa på några av de svårigheter som gör Dodds tolkning oacceptabel.

Dodd baserade sin förståelse av Guds rike såsom närvarande eller förverkligat till större delen på Matt 12:28 (= Luk 11:20). Här läser vi: “Men om det är med Guds ande jag driver ut demonerna, då har Guds rike nått er” (*Bibeln 2000*). *Folkbibeln* översätter i samma andemening: “Men om det är med Guds Ande jag driver ut de onda andarna, då har Guds rike kommit till er”.⁸ Det hellenska ordet bakom uttrycket “har kommit” (*Folkbibeln*) eller “har nått” (*Bibeln 2000*) är *efthasen* (ἐφθάσεν). Ordet används här i en tempusform som kallas *aoristos* (ett av de hellenska tempus som uttrycker förfluten handling) av verbet φθάνω (*fthano*), vilket normalt betyder att ‘att komma före [en annan]’, ‘att komma fram’, eller ‘att anlända’. Dodd, liksom de översättningar som nämnts, uppfattade detta verbs innebörd på vanligt sätt, och tolkade det som “har kommit”. Denna vers är praktiskt taget Dodds enda stöd för uppfattningen att när Jesus uttalade dessa ord, så hade Guds rike faktiskt kommit.

Dodd och hans efterföljare har dock förbisett en mycket viktig punkt om hur denna verbform används i det hellenska språket. Denna NT-liga form, liksom motsvarande form av många andra verb, kan också användas på ett speciellt, idiomatiskt sätt. När denna verbform används på detta sätt, betyder *efthasen* inte ‘har kommit [fram]’ utan ‘skall snart komma’! Betydelsen är inte förfluten (såsom Dodd och hans efterföljare antog) utan framtida! Denna verbform används

⁸ Engelska översättningar står i överensstämmelse med de svenska översättningarna, t.ex. *New International Version*: “But if I drive out demons by the Spirit of God, then the kingdom of God *has come* upon you” En liknande översättning ges av *New American Bible*, *New American Standard Bible*, och *New Revised Standard Version*.

för att uttrycka en framtida handling när talaren eller skribenten vill understryka två ting: (a) vissheten eller övertygelsen att det som sägs *säkert* skall komma/ske, och (b) att ankomsten/skeendet är *nära förestående*, den är *överhängande*, någon/något skall komma/ske *på nolltid!*⁹ Således säger Jesus egentligen i Matt 12:28 inte att riket redan har kommit, utan att om det är med Guds Ande som jag driver ut de onda andarna, *då står Guds rike inför dörren, skall komma över er* (och ta/fånga er i er styvsinhet och otro). Orden inom parentes förklarar vad detta uttryck antyder i samband med orden “över er”. Denna vers är alltså inte ett påstående från Jesu sida att Guds rike har kommit – så som den har missuppfattats – utan en varning riktad mot fariséerna med tanke på deras negativa attityd till Jesu förkunnelse och under. En varning att Guds rike skall komma i en mycket nära framtid, och att de kommer att vara oförberedda och inte få en andra chans.

När denna vers tolkas i ljuset av hellensk grammatik och språkbruk, semantik och kommunikation bekräftar den, att när Jesus yttrade dessa ord, var Guds rike fortfarande en framtida verklighet, men det var både *säkert* och *nära förestående* eller *överhängande*. Genom dessa ord varnade Jesus fariséerna för följderna av deras attityd mot honom, och samtidigt uppmanade han dem att ångra sig inför dess ankomst innan det är för sent. Om Guds rike redan hade

⁹ Jag har diskuterat dessa problem i flera av mina tekniska studier över Guds rike. Se “Son of Man, Kingdom of God and Jesus’ Self-Understanding” (*Tyndale Bulletin* 40, 1989, sid. 3–23 och 40.2, 1989 sid. 223-238); “Kingdom of God/Kingdom of Heaven” i *Dictionary of Jesus and the Gospels*, sid. 417–430; *The Development of Greek and the New Testament*, sid. 261-278; “The Kingdom of God in John and the Synoptics” i A. Denaux (utg.), *John and the Synoptics*, sid. 473-480; “The Kingdom of God. Common and Distinct Elements in John and the Synoptics” i R. Fortna – T. Thatcher (utg.), *Jesus in Johannine Tradition: New Directions*, sid. 125–134.

kommit, då skulle det ha varit för sent för en sådan varning, och dessutom skulle de förvisso ha vetat om att det hade kommit!

Det här exemplet på hur man kan missuppfatta hur språket fungerar har lett till felaktiga översättningar, felaktig förkunnelse och felaktig teologi. Att sådana missuppfattningar vidrör ett så pass viktigt tema som Guds rike, det mest centrala temat i Jesu undervisning, är verkligen skrämmande. Detta exempel visar hur viktigt det är att läsa och förstå originalet på rätt sätt.

Det finns även andra problem med den ståndpunkt som företräds av en *förverkligad eskatologi*. Jesus kom för att etablera Guds rike bland sina efterföljare. Om detta rike redan hade kommit när Jesus yttrade dessa ord, hur skall vi då förstå fortsättningen av Jesu offentliga verksamhet? Varför är han fortfarande här på jorden? Och varför måste han gå korsdöden till mötes? – om Guds rike verkligen har kommit oberoende av korset? Och vidare, är det sant – såsom Dodd påstod – att Guds rike består i Jesu läkedomssunder och hans demonutdrivningar? Är detta Guds rikets verkliga, innersta väsen? Kan vi verkligen acceptera ett sådant påstående i ljuset av evangeliernas undervisning? Och hur kommer det sig att Jesus under sista måltiden säger: “Jag säger till er, ‘Från och med nu skall jag inte dricka av denna frukt från vingården till dess jag dricker det på nytt tillsammans med er i Guds rike’” (Mark 14:24, liknande Matt 26:29). Om Guds rike redan hade kommit, varför talar Jesus då om det under den sista måltiden som något fortfarande framtida?

Argumenten mot den förverkligade eskatologin kan lätt mångfaldigas. Men det bevis som gavs ovan räcker för att visa att Guds rike inte hade kommit under Jesu jordiska

verksamhet. Jesus är den genom vilken Guds rike kommer. Han är i sin egenskap av Människosonen den som Gud utvalt att vara den genom vilken Guds rike kommer. Människosonens kallelse var att på korset ge sitt liv "till lösen för många". Eftersom han verkade på jorden, eftersom läkedomssundren och demonutdrivningarna var hans angrepp mot ondskans herravälde, eftersom Jesus genom dessa besegrade den starke mannen (= Satan) och berövade honom hans byte, och eftersom Guds rike till sist bara kan förmedlas genom Jesus, Jesu närvaro och aktivitet, innebär det att Guds rike var *potentiellt närvarande* i hans undervisning och verk.

Alltså, den rätta uppfattningen är att tala om *en potentiell eskatologi*, inte en förverkligad eskatologi. Potentiell eskatologi innebär att Guds rike är potentiellt närvarande i Jesus, eftersom han är den som för in Guds rike i vår tillvaro och han är just nu här. Det är potentiellt närvarande, eftersom det ännu inte har kommit. Det inväntar korset och uppståndelsen och den Helige Andes ankomst, när människor genom tron på Jesu försoningsverk kan börja komma in i Guds rike; de kan utföra Guds vilja – såsom "Herrens bön" visar: "Låt ditt rike komma, [dvs.] Låt din vilja ske såsom i himmelen så också på jorden" (Matt 6:10).

Och när allt kommer omkring, så måste en precisering göras. Jesu uppståndelse och pingstdagen öppnade dörren till Guds rike. Människor började strömma in i det. Det nya livet i Kristus trädde fram, och Guds vilja sker ofta på jorden. Men den blir inte verklighet "såsom i himmelen"! "Ännu ser vi inte att allt är lagt under honom" (Heb 2:8). I tanken på Guds rike finns ett framtida perspektiv som väntar på den yttersta tiden. Då skall Gud rike komma i hela sin kraft och härlighet. Och detta är kyrkans hopp.

Således kan vi vara säkra på att dörren till Guds rike nu har öppnats. Människor kan komma till tro på Kristus och gå in i riket nu. De kan redan nu börja leva i dess anda, dess kraft och nåd. Men det fulla förverkligandet är ett framtida skeende som väntar på den slutgiltiga fulländningen av allt i Kristus, på att, som Paulus uttrycker saken, “allt skall sammanfattas i Kristus” (Ef 1:10). På den tiden kommer Guds vilja bland de utvalda att verkligen ske såsom den sker i himmelen!

Människosonen i Jesu undervisning

(Ur kap. 5. “Människosonen”)

Det första som står ut på ett iögonenfallande sätt i Jesu användning av uttrycket ‘Människoson’ är att det jämförande ordet ‘som’ har fallit bort. Daniel hade talat om “En som *liknade* en människoson” men Jesus helt enkelt talar om “Människosonen”. Vi får således fråga oss: Hur kom det sig att “En som *liknade* en människoson” blev “Människosonen”?

Processen hade redan börjat när Daniel identifierade Människosonen med den Högste–*‘elyônîn*. Den fortsatte med 1 Henoksboken, som på samma sätt, efter att först ha talat om en ”vars ansikte såg ut som en människa”, övergav omskrivningen och blott talade om “denne Människoson”. Detta blev sedan upphöjt till status av en titel för en övernaturlig Messias, som även beskrevs som ‘den Smorde’, ‘den Utvalde’, och ‘den Rättfärdige’. Men även 1 Henoksboken begränsar sig till en beskrivning av Människo-

sonen och hans gärningar, den identifierar inte en konkret person.

Det är bara i Nya testamentet som Daniels 'Människoson' blir till Människosonen. Det finns två viktiga punkter att notera här: (a) det danielska "som liknade" faller bort och (b) den obestämda artikeln "En som liknade" blir till bestämd artikel: Människosonen. Signifikansen av dessa ändringar är följande: på hellenska var den bestämda artikeln (-en eller -et) ursprungligen (t.ex. hos Homeros) ett demonstrativt pronomen: *den[ne] – detta*. När det demonstrativa pronomet längre fram i tiden antog innebörden av bestämd artikel, levde ofta den ursprungliga betydelsen *den[ne] – detta* kvar och dök upp i vissa satser. I sådana fall var den demonstrativa betydelsen den verkliga innebörden bakom den bestämda artikeln (...en eller ...ett). Detta verkar vara fallet här. När alltså Jesus talar om sig själv som "Människosonen", används den hellenska motsvarigheten till svenska (-en) inte som bestämd artikel utan som definitivt pronomen (denne). Uttrycket Människosonen betyder egentligen 'den Människosonen', den Människoson om vilken Daniel talade. Härmed gjorde Jesus det högsta anspråket: på ett förtäckt sätt hävdade han, att han var den himmelska Gestalten, den icke-mänskliga Messias, den evige kungen och den slutgiltige Domaren som Daniel hade framställt såsom "En som liknade en människoson".

Nu börjar vi kanske se vilket djup som döljer sig bakom denna till synes "oskyldiga" och dunkla beskrivning som blev Jesu mest använda självbenämning. Och vi kan förmodligen också förstå, varför det är av sådan central betydelse att vi studerar Jesu liv, ord och gärningar i ljuset av hans anspråk att vara *den* Människosonen.

Men Jesus begränsade sig inte enbart till den danielske 'Människosonens' betydelse och innehåll. Han upphöjde den till en messiansk titel, och lade till tankar på lidande och död, vilka tidigare inte alls associerades med denna gestalt. Och när han gjort dessa modifikationer, identifierade han sig som Människosonen, den Ene och Ende. Genom allt detta gav Jesus uttryck åt sin övertygelse att Guds sanne Messias inte kunde vara en avkomling till David i bokstavlig mening, alltså en rent mänsklig messiansk kung, som med vapen och soldater skulle driva bort romarna och befria sitt folk från slaveriet. I själva verket tog Jesus aldrig upp den politiska frågan. I stället avvisade han det jordiska herravälde som erbjöds honom (Joh 6:14–15). Jesus såg på sig som en Messias som tillhörde en annan värld, icke-mänsklig, himmelsk, transcendental – jämför hans ord till Pilatus: "mitt rike är inte av denna världen" (Joh 18:36). Hans rike var för närvarande visserligen dolt under mänsklig *svaghet och fick uppleva förakt, åtlöje och förkastande, men* skulle en dag resa sig i all sitt gudomliga majestät och sin härlighet för att vara Frälsaren och den eskatologiske Domaren för alla människor.

Med dessa preliminära, allmänna observationer skall vi nu gå vidare till att undersöka de olika sätt på vilka Jesus använder detta begrepp och vilken betydelse och innehåll som han tillskriver det, med andra ord vad Människosonstiteln säger oss om Jesus.

b. Olika typer av Människosonsutsagor

Om vi analyserar sammanhanget för och innehållet i Människosonsutsagorna, kommer vi att finna att dessa utsagor kan delas upp i flera grupper. Det är naturligtvis

frågan om en konstgjord klassifikation, men den hjälper oss att bättre förstå den stora variationen i teologisk betydelse som Människosonsbegreppet har och följaktligen också den rikedom som finns i Jesu person.

Forskningen kring Människosonsfrågan har lett NT-liga forskare att dela upp Människosonsutsagorna i synoptikerna i tre kategorier: 16 utsagor sysslar med hans *jordiska liv och gärning*; 27 utsagor handlar om hans *lidande och död*; och 26 utsagor befattar sig med hans *uppståndelse och förhärligande*. Jag upprepar, att denna klassificering inte görs i evangelierna; den är helt enkelt praktisk och ett hjälpmedel för oss att kunna överblicka den vida kontexten och det omfattande betydelseinnehållet i Jesu användning av denna titel om sig själv.

Petrus bekännelse

(Ur kap. 6. “Jesu Messianitet”)

Jesus återvänder till Israels land, där han emellertid inte finner någon fred. Han kommer till Galileiska sjön, han går upp på ett berg, där han helar alla slags sjuka (Matt 15:31) och sedan bispisar de 4000 (Matt 15:32–38). Därefter besöker han Magadans trakter,¹⁰ där fariséerna och sadducéerna begär ett tecken från honom, vilket han emellertid vägrar att ge (Matt 16:1–4). Han fortsätter sin resa norrut och kommer till Caesarea Filippi vid Hermonbergets fot. Han befinner sig i utkanterna av icke-israeliskt

¹⁰ Denna plats kan inte identifieras med någon känd plats. Den kunde vara antingen på den östra eller den västra sidan av Galileiska sjön.

territorium. På denna plats ställer han den viktigaste av alla frågor till lärjungarna: “Vem säger människor att Människosonen är?” Efter att ha hört olika förslag till svar (sådana som Johannes döparen, Elia, Jeremia) vill han veta deras egen mening: “Men ni, vem säger ni att jag är?”

Det verkar som om alla hans ovan nämnda förflyttningar, hans grubbel, hans funderingar och reflexioner, de farhågor han upplevde, den skenbara ändamålslösheten med hans olika resor, skulle kunna förklaras i ljuset av just denna fråga. Det var en fråga som växte inom honom, och när han nu ännu en gång fann sig med stor sannolikhet utanför israelisk mark, bestämde han sig slutligen för att ställa den till sina lärjungar: Vem tror ni jag är? Han brydde sig inte längre om vad de judiska ledarna trodde eller ens den otacksamma folkskarans skilda åsikter, de skaror över vilka han hade öst sin välgörenhet. Vid denna tidpunkt var han övergiven av alla. Var och en hade vänt honom ryggen. Han hade vandrat upp och ner genom landet och gjort väl mot alla nödställda: han bespisade, helade, förlät, undervisade, uppmuntrade och gav dem hopp – efter allt detta var han nu ensam, övergiven av alla, ensam med sina tolv lärjungar (och en av dem skulle visa sig vara en förrädare). Vilken misslyckad mission! – i världens ögon.

Det är i denna kontext av att vara förkastad och övergiven, när hela hans livsverk – mänskligt sett – höll på att rasa samman, som vi måste förstå hans fråga till lärjungarna och hans ord till Petrus efter dennes bekännelse. Han hade knappast hunnit ställa frågan “Men ni, vem säger ni att jag är?” förrän Petrus svar kom klingande: “Du är Kristus, den levande Gudens Son!” (Matt 16:16). Svaret ges spontant och naturligt, utan ansträngning och utan konst. Det är enkelt och direkt. Jesus känner igen det som sådant och blir lycklig. Vid

dopet hade himmelen öppnat sig och rösten hade sagt: “Denne är min älskade Son, i vilken jag har behag!” (Matt 3:17). På samma sätt hade Fadern som ledde varje detalj i hans liv, inspirerat en av hans lärjungar att vittna om honom: “Du är Kristus, den levande Gudens Son” (Matt 16:16).

Detta svar glädde Jesu hjärta. Äntligen fanns här några få personer som hade delat hans mödor och stått tillsammans med honom i hans konflikter med motståndarna, och som hade förstått – om ock ofullständigt – vem han var och varför han var här ibland dem. Som den äldste¹¹ bland lärjungarna hade Petrus talat å allas vägnar. Och ändå var detta för Jesus en insikt som inte hade sitt ursprung hos Petrus, utan den var en Guds uppenbarelse, i vilken Gud återigen bekräftade att Jesus var hans älskade Son i vilken han hade behag, och på vilken han hade förlänat ett ämbete i egenskap av att vara Kristus, den smorde kungen (Messias), som skulle utföra hans goda vilja för världens frälsning.

De ovan nämnda omständigheterna förklarar Jesu glada reaktion på Petrus ord: “Salig är du, Simon, Jonas son, eftersom det inte var kött och blod [dvs. din mänskliga natur] som uppenbarade detta [dvs. att jag är Kristus] för dig utan min Fader som är i himmelen”.¹² Under Guds inspiration hade Petrus gett uttryck åt vem Jesus verkligen var. Jesus var inte en rabbin, han var inte någon profet, han var inte bara en Guds man;¹³ han var Guds Son, den som såsom Människoson skulle frälsa mänskligheten och regera som dess kung i all evighet.

¹¹ I regel skulle en judisk man gifta sig när han fyllde 21 år. Petrus var den ende som var gift. Det är därför sannolikt att han var äldst.

¹² Resten av Jesu svar är inte relevant för vårt nuvarande tema, nämligen Jesu messianitet. En diskussion av resten av Jesu ord skulle avleda vår uppmärksamhet till irrelevanta frågor. Se min bok *Peter and the Rock*, sid. 69–113.

¹³ Benämningen “Guds man” möter i GT: Dom 13:6.

Jesu Messianitet

(Ur kap. 6. “Jesu messianitet”)

Men den typ av Messias som Jesus var var helt annorlunda än den populära, davidiska Messias som majoriteten av judarna väntade på, en nationell hjälte som skulle befria dem från det romerska oket. Jesu annorlunda syn på Messias framställs i Matt 22:41–45. Han frågar fariséerna: Vems son är Messias? De svarar: Davids, helt klart. Men sedan konfronterar han dem genom att citera Davids egna ord i Ps 110:1: “Herren sade till min Herre: ‘Sätt dig på min högra sida till dess jag lägger dina fiender som en fotpall under dina fötter’”. Och så frågar Jesus: “Om David kallar honom Herre, hur kan han då vara hans son?” Denna fråga kunde inte besvaras på deras villkor: de kände sig besegrade och tog inte upp frågan på nytt.

Som vi såg i det föregående kapitlet var den populäraste synen på Messias att han skulle vara en krigare liksom sin “fader” David. Han skulle använda vapen mot Israels fiender och driva ut dem från landet. Det fanns i själva verket åtskilliga individer som gjorde sådana messianska anspråk såväl före som efter Jesu tid. De drog till sig tusentals judar, men deras kamp mot romarna misslyckades totalt; de krossades fullständigt av de romerska legionerna och skingrades (se t.ex. Apg 5:36 om Theudas; 5:37 om Judas från Galiléen och 21:38 om Egyptiern). Jesus avvisade en sådan syn på Israels Messias. Detta förklarar varför evangelierna aldrig ens antyder något försök från Jesu sida att opponera sig mot romarna, fastän han var lika medveten om deras brutalitet som vilken annan jude som helst. Vidare förklarar detta också varför titeln *Χριστός* (*Christos*,

‘Kristus’ = Messias) används så sällan i evangelierna. Den skulle lätt kunna missuppfattas och missförstås som opposition mot romarna. Såsom Jesus deklarerade för Pilatus: “mitt rike är inte av denna världen” (Joh 18:36).

I stället var Jesus en Messias som skulle åstadkomma en andlig befrielse för sitt folk, en befrielse från deras synd och föra dem in i en ny relation till deras Gud och skapare. Det judiska folkets egentliga slaveri var inte under romarna utan under deras eget syndiga leverne. Därför antyder Jesus aldrig någon antagonism mot romarna, som så många andra profetiska och messianska bedragare hade gjort både före och efter honom. I stället var hans bild av den Messias som Israel behövde baserad på två GT-liga begrepp: begreppet Herrens lidande Tjänare från Jes 52:13–53:12 och begreppet den himmelske, transcendentale ‘en som liknade en människoson’ ur Dan 7:13–14. Han hade ofta talat om Människosonen i det förflutna. Men nu hade tiden kommit att föra in även det andra begreppet i hans undervisning: Herrens lidande Tjänare. Jesus accepterade den lidande Tjänarens roll som en del av hans messianska uppgift, och på så sätt förenade eller snarare flätade han samman detta begrepp med begreppet om ‘en Människoson’. Jesaja hade skrivit:

Han tog våra svagheter och bar våra plågor ... han var genomborrad för våra överträdelser, han var krossad för våra synder; det straff som gav oss frid låg på honom och genom hans sår är vi helade ... Herren lade på honom allas vår skuld (Jes 53:5–6).

Sammanflätandet av de två begreppen Herrens lidande Tjänare och en Människoson framträder klart i Jesu ord (Mark 10:45 = Matt 20:28): “Människosonen kom inte för att bli betjänad utan för att tjäna och ge sitt liv till lösen för många”. Denna formulering representerar den centrala innebörden i Jes 53, men den hade helt undgått de judiska

exegeterna. Detta förklarar varför Jesu tal om Människosonens lidande förbryllade dem, och de frågade: “Vi har hört från lagen att Kristus [= Messias] förblir för alltid. Hur kan du då säga att Människosonen måste lyftas upp [dvs. på korset för att dö]? Vem är denne Människoson” (jfr Joh 12:34) – som du talar om och om vilken vi inte har någon aning? Här befinner vi oss i hjärtat av Jesu messianska budskap.

Det var hans insikt i dessa Jesajas ord som förklarar den nya inriktningen i Jesu undervisning om Messias. Ty omedelbart efter Petrus bekännelse företar sig Jesus något helt nytt. Han undervisar dem om sin messianska plikt att dö för sitt folks skull och uppstå igen genom sin Faders härlighet:

Från och med denna tid började Jesus visa för sina lärjungar att han måste gå upp till Jerusalem och lida mycket under de äldste och översteprästererna och de skriftlärda och bli dödad och uppstå på tredje dagen (Matt 16:21 = Mark 8:31 = Luk 9:22).

Detta var det framtida öde som Jesus hela denna tid ensam hade för sin blick. Hans lärjungar var omedvetna om vad som försiggick i hans hjärna, i hans själ och i hans ande. Men genom Petrus bekännelse framträder ett nytt scenario mot horisonten men som några minuter senare krossas helt, när Petrus blev Satans språkrör, då han hörde Jesus tala om lidande och död. Han försökte avråda Jesus från att ta den smala vägen (Matt 16:21–23). Tanken på lidandet var inte populär bland lärjungarna, men det var den väg som Jesus hade valt att gå. Längre fram i de synoptiska evangelierna (Matt 17:22–23 = Mark 9:31 = Luk 9:44 och Matt 20:18 = Mark 10:33–34 = Luk 18:31–34) kommer vi att finna, att Jesus förutsäger sin kommande död två gånger till, och för

varje gång blir förutsägelsen allt mer detaljerad.¹⁴ Petrus uppmaning att undvika lidande ger Jesus tillfälle att gå in i några själsrannsakande frågor om lärjungarnas relation till honom:

Då sade Jesus till sina lärjungar: Om någon vill komma efter mig, låt honom förneka sig själv, ta upp sitt kors och följa mig. Den som vill rädda sitt liv (ψυχή, *psyche*, uttal: *psichi* = 'själ', 'liv') skall förlora det, och den som förlorar sitt liv (*psyche*) för min skull skall rädda det. Ty vad skall gagna en människa om hon vinner hela världen men förlorar sin själ (*psyche*)? (Matt 16:24–26).

Dessa ord var praktiskt taget Jesu tillkännagivande om sitt beslut att acceptera sin messianska kallelse och samtidigt göra klart för sina efterföljare att de också skulle behöva betala ett pris, om de ville följa honom.

“Svaghet” – en gudomlig princip

(Ur kap. 7. “Lärjungarskap”)

När vi ser på vår Herres gärningar, överraskas vi av att finna att saker och ting inte händer på det vanliga mänskliga sättet, med andra ord som vi skulle ha förväntat oss. I det antika Hellas litteratur läser vi om många gudomliga väsen som uppenbarar sig. Av någon anledning finner olika gudar och gudinnor det nödvändigt att uppenbara sig för människorna. Men sådana uppenbarelser är vanligtvis tillfällen för dem att visa den makt och glans som gudomen ifråga besitter. Det förekommer också uppenbarelser i en lägre mänsklig form,

¹⁴ See CHRYS C. CARAGOUNIS, *The Son of Man*, sid. 192–201.

men när detta händer är det bara för en kort tid och av någon speciell anledning.¹⁵

Jesu berättelse är emellertid helt annorlunda. I stället för att träda in i den mänskliga tillvaron i majestät och allmakt, med sin härliga glans imponera på de små och obetydliga skapelser som kallas “människor” och förverkliga sina föresatser genom sin gudomliga makts befallningar, nedlåter sig universums skapare här att utföra sitt eviga rådslut genom sin självutgivande kärlek. Han kommer i svaghet snarare än i makt; i ödmjukhet snarare än i härlighet, självutgivande snarare än självupphöjande, givande fritt snarare än krävande. Svaghet och självutgivande blir den stora gudomliga princip som verkar i Nya testamentet. Den NT-liga tanken på lärjungaskap är baserad på denna ‘gudomliga svaghet’ och självutgivande kärlek.

Detta exemplifieras ypperligt genom Kristus. Fastän den gudomliga person som visade sig som Jesus Kristus i sin preexistens var till i Guds skepnad, tömde han sig själv från sina gudomliga privilegier och antog en slavs gestalt (Fil 2:6–7). Han kom alltså inte som en kunglig prins för att bemäktiga sig människornas angelägenheter – vilket också det i sig hade varit en handling av djup förnedring – utan ännu mer radikalt, kom han som en helt vanlig människa, utan anspråk, utan krav, bara som en ödmjuk tjänare till oss människor. Här ser vi den gudomliga makten i dess härligaste form! Han som är den allsmäktige blir den svagaste av alla. Han ödmjukade sig och blev lydig till döden – till och med döden på ett kors! (Fil 2:8). “Fastän han var son, fick han lära sig lyda genom det han fick lida” säger Hebréerbrevets författare (Heb 5:8). Och Jesus själv hade

¹⁵ Jfr t.ex. gudinnan Athenas förvandling i Homeros *Odysseia*: för Telemachos (II. 267f.), för Odysseus (VII 19f.), och för Odysseus och hans vänner (XXII. 205f.).

påpekat för sina lärjungar “Lär er från mig, ty jag är saktmodig och ödmjuk” (Matt 11:29).

Jesus var själv den förste och den störste av alla “lärjungar”. Han bekräftar sitt lärjungaskap i Joh 5:19: “Sonen kan inte göra något av sig själv, utan bara det som han ser Fadern göra”; “de gärningar som Fadern har gett mig att göra, dessa gärningar som jag gör, vittnar om mig att Fadern har sänt mig” (Joh 5:36; också 10:25); “Han som sände mig ... har inte lämnat mig ensam, eftersom jag alltid gör vad som behagar honom” (Joh 8:29). Jesus var den fullkomligaste lärjungen, precis som han var den fullkomligaste tjänaren.

Vad som iakttagits ovan innebär att vi måste studera lärjungaskapets betydelse i Nya testamentet i ljuset av Jesu framträdande och mission. “Såsom Fadern har sänt mig, så sänder jag er nu” (Joh 20:21), och betrakta vårt lärjungaskap som en förlängning av hans ‘lärjungaskap’. Och varje gång livet blir tungt, måste vi tänka på honom som har gått före oss.

Varför Gud beslöt att nå ut till världen i svaghet och som en tjänare snarare än i makt och härlighet är en stor gåta. Detta blir den stora principen bakom Guds gärningar i världen. Gud är inte intresserad av att visa sin allmakt, att utöva tryck och tvinga fram lydnad mot sig själv genom ren maktutövning; Han vill snarare dra oss till sig genom en självutgivande kärlek som överträffar vårt förstånd. Därför skedde vår Herres framträdande i svaghet: född som ett hjälplöst barn som måste fly till Egypten för att undgå Herodes mordiska uppsåt. Han levde ett svårt liv, han var ständigt sårbar och utsatt, förföljd, illa behandlad, och vid slutet förrådd, dömd och korsfäst. Här har vi svaghet på dess djupaste nivå. Och trots allt förvandlas denna “svaghet” till

den största segern i världshistorien. “Han korsfästes i svaghet, men han lever genom Guds kraft. Också vi är svaga i honom men vi skall leva med honom genom Guds kraft” (2 Kor 13:4). Kraften i denna svaghet har dragit, entusiasmerat och fånglat otaliga miljoner män och kvinnor under de senaste tvåtusen åren, förvandlat dem och lett dem vidare till stora segrar med Kristi “svaghet” som deras fana. Det var Guds avsikt att han genom denna “svaghet” skulle erövra de mäktigaste fästen och föra människorna till lydnad för Kristus (2 Kor 10:4–5). Det är accepterandet av svaghet, av självutgivande – snarare än användningen av makt – som befriar den gudomliga frälsande kraften som ingenting kan stå emot. Det var genom sin svaghet, ödmjukhet och sitt självutgivande som Jesus lyckades påverka den mänskliga tillvaron mer än någon annan.

Det är i denna kontext som vi bör se Jesu kallelse till lärjungaskap: “Följ mig!”

Ta upp ditt kors och följ mig

(Ur kap. 7. “Lärjungarskap”)

Efter Petrus bekännelse av Jesus i Caesarea Filippi (Matt 16:16 = Mark 8:29 = Luk 9:20), befallde Jesus sina lärjungar att hålla det som hänt hemligt, och därefter fortsatte han att tala om sitt kommande lidande (Matt 16:21 = Mark 8:31 = Luk 9:22). Ställd inför en så obehaglig förkunnelse reagerade Petrus omedelbart och försökte vända bort Jesus från sådana tankar. Detta framkallade Jesu välkända tillrättavisning av

Petrus som har bevarats av Matteus och Markus (Matt 16:22–23 = Mark 8:32–33).

Denna händelse gav Jesus tillfället att tala klart och tydligt för sina lärjungar om de villkor han ställde upp för dem, om de ville följa honom och vara hans följeslagare:

Då sade Jesus till sina lärjungar: “Om någon vill komma efter mig, låt honom förneka sig själv, ta upp sitt kors, och följa mig. Ty var och en som vill frälsa sitt liv (ψυχή = *psyche*, utt.: *psichi*, ‘själ’, ‘liv’¹⁶)” skall förlora det, men den som förlorar sitt liv (ψυχή) för min skull skall finna det. Ty vilken nytta har man av att vinna hela världen, om man förlorar sin egen själ (ψυχή)? (Matt 16:24–26).¹⁷

Jesus hade just talat om att gå till Jerusalem, där lidande och död väntade honom. Trots att lidandet skulle komma att följas av uppståndelsen, var det det obehagliga i lidandet som de främst noterade. Fram tills nu hade efterföljandet av Jesus varit en någorlunda positiv upplevelse. I Jesu undervisning hade de fått höra saker och ting som de aldrig fått höra från någon rabbin. De hade varit med om under som de aldrig hade drömt om tidigare. Och de hade även sett hur Jesus kunde förvandla vatten till vin och mångfaldiga bröd och fisk för att bespisa stora folkskaror. Jesus hade haft omsorg om

¹⁶ I NT används termen ψυχή (jfr. psykologi) såväl med betydelsen ‘själ’ som med betydelsen ‘liv’. I de första två förekomsterna är den mest passande betydelsen ‘liv’, eftersom hänvisningen är till detta liv, medan det tredje tillfället självklart kräver betydelsen ‘själ’, eftersom det refererar till det eviga livet eller domen.

¹⁷ Markus (8:34) och Lukas (9:23) skiljer sig något från varandra. En liknande utsaga finns i Matt 10:38 = Luk 14:27. Denna text behandlades inte under temat “familj”, eftersom dess likhet med den nuvarande texten innebar att det var mer passande att inkludera den under den nuvarande diskussionen.

dem och de hade inte saknat något.¹⁸ Därför var det så chockerande för dem att nu få höra om lidande och död.

Jesus fick kallelsen att gå upp till Jerusalem. Där väntade uppfyllelsen av Guds vilja för honom. Det var för denna uppgift som han sänts av Fadern, och det var en väg som han inte kunde undvika. Det var således naturligt att atmosfären runt omkring honom var allvarlig och dystert. Och i denna stämning, under skuggan av korset, yttrade han dessa ord till sina lärjungar; "Om någon vill komma efter mig, låt honom förneka sig själv, ta upp sitt kors, och följ mig". Med andra ord, man kan inte umgås med mig om man inte delar mina upplevelser och mina villkor.

Jesus krävde av sina lärjungar en verklig identifiering med honom själv. Det kors som han måste bära till Golgotha skulle också bäras av dem som hade knutit samman sitt liv med hans och förenat sitt öde med hans eget. Jesus hade sagt: "Där jag är, där skall min tjänare också vara" (Joh 12:26). Författaren till Hebréerbrevet säger: "[Jesus,] på grund av den glädje som ställdes framför honom, utstod korset, och föraktade skammen" (12:2;); "låt oss, alltså, gå ut till honom ... bärande hans smälek" (13:13).

Paulus själv uttryckte tanken om lärjungaskapet såsom han själv förstod och praktiserade det i sitt eget liv:

Jag har blivit korsfäst med Kristus. Och jag lever, dock inte jag, utan Kristus lever i mig (Gal 2:20).

Genom detta menade Paulus, att hans upplevelse av Kristus innebar att han var, så att säga, kedjad till Kristi kors. Han levde inte för sig själv, han gjorde inte vad som passade och

¹⁸ Jfr Jesu fråga i Luk 22:35: "När jag sände ut er utan plånbok, matpåse eller sandaler, saknade ni något?" till vilket de svarade "Ingenting"!

behagade honom eller vad som var till hans fördel; han undvek inte obehagliga ting, om dessa kunde bringa uppbyggelse och välsignelse till Kristi församling. Hans liv låg på Guds altare för att användas för att “sprida överallt den doft av [Kristi] kunskap” (2 Kor 2:14), att bygga upp Kristi kropp, att förhärliga Gud. Med ett ord, Paulus hade ställt sig till Jesu förfogande.

Vad betyder lärjungaskap? Det kan komma att betyda många ting. Det innebär inte automatiskt umbäranden, lidande, och martyrskap för Kristus. I själva verket har de flesta kristna kallats till att leva vanliga, bofasta liv, till att sköta sina dagliga uppgifter, sina familjeangelägenheter, sina vanliga relationer till kolleger, grannar, vänner i kyrkan, och andra människor i samhället. Men det betyder faktiskt, att även i situationer som dessa skall Kristi lärjungar vara levande vittnen om Guds nåd. De skall stå upp för Gud och hans sanning och inte skämmas för honom i sin omgivning eller tid.

Ibland kan dock Guds kallelse faktiskt inbegripa mer än så. Gud kan lägga en särskild börda på oss, han kan ge oss en speciell uppgift, kan komma att leda oss in i en ny och djupare verksamhet. Vad det än må vara, förväntas vi troget uppfylla det som anförtrotts oss, göra det med glädje och på ett exemplariskt sätt. Vi skall alltid stå till hans förfogande i alla situationer. Vi är Kristi lärjungar, och som sådana alltid stå redo att göra vad han begär av oss. Detta är betydelsen av att bära Kristi kors. När det står att vi skall “ta upp vårt kors och följa honom” innebär det att vi skall vara försonade med vår lott, med hans vilja för oss – vilken den än må vara – omfamna den och följa honom.

Guds vilja är olika för varje troende kristen. Vi blir påmind om det i Johannesevangeliets sista kapitel. När

Petrus såg Johannes följa Jesus, frågade han “Herre, vad skall han göra?” Svaret kom genast: “Om jag vill att han stannar tills jag kommer, vad har det med dig att göra? *Du, följ mig!*” (Joh 21:21–22). I lärjungaskapet jämför vi inte vår lott med andras lott. Vi bara följer honom! Och var och en av oss skall göra räkenskap för sina egna gärningar (jfr 1 Kor 3:10–15). Det sägs inte att det alltid kommer att vara lätt. Men lärjungen måste vara redo för vad som än begärs av honom.

Att lärjungaskapet inte är en speciell kallelse riktad till några få utvalda visas av att den ovan nämnda utsagan slutar med orden:

Ty vad skall gagna en människa, om hon vinner hela världen men förlorar sin egen själ (ψυχή) (Matt 16:19).

Här ställs frågan om lärjungaskap i samband med själens frälsning. Jesu kallelse riktas till dem som tar hans budskap och kallelse på verkligt allvar; inte dem som säger “Herre, Herre, utan de som gör min himmelske Faders vilja” (Matt 7:21). Det bör således vara klart för varje kristen att frågan om lärjungaskapet inte är en som vi kan undvika att ställa oss. Som vi sett ovan, kallas i Nya testamentet alla som tror på Kristus för “lärjungar”!

Inledning

(Ur kap. 8. “Jesu tal om den yttersta tiden”)

Substantivet *eskatologi* (samt adjektivet *eskatologisk* är två hellenska ord som) betyder “läran om de yttersta tingen eller om sluttiden”. Eskatologi hade en viktig plats i Jesu

undervisning. Det är därför som Matteus (och de andra evangelisterna) lät Jesus i sitt sista tal förklara för sina lärjungar det viktigaste av vad som skulle hända i den yttersta tiden.

Eskatologin eller den bibliska undervisningen om sluttiden är en av de två pelare som utgör den bibliska uppenbarelsen. Den andra är vad vi skulle kunna kalla *Protologin* eller "läran om de första tingen". Protologin sysslar med begynnelsen i Guds plan och tar sig uttryck i skapelsen (1 Moseboken), medan eskatologi sysslar med fullbordandet av Guds plan eller intention med skapelsen i sluttiden (särskilt Uppenbarelseboken). Eftersom de tillsammans utgör Guds rådslut och plan med hela skapelsen av himmelen, jorden och människan, liksom även frälsningen, Guds rike och domen, kan vi inte skilja den ena från den andra. I allt detta har Guds Sons död och uppståndelse en central betydelse. Allting är beroende av honom och hans verk på korset.

I detta kapitel skall vi koncentrera oss på några höjdpunkter i Jesu undervisning om eskatologin, särskilt sådan den möter i Jesu eskatologiska tal (Matt 24–25 = Mark 13 = Luk 21). Det är inte min avsikt i detta kapitel att ge ett detaljerat schema eller tidtabell över vad som kommer att ske i sluttiden, eller hur saker och ting skall ske, och absolut inte att identifiera bibliska utsagor med moderna fenomen och händelser för att beräkna eller fastställa det eskatologiska tidsförloppet. Sådana försök har gjorts tidigare, och de har alla misslyckats. I denna bok har jag inte för avsikt att gå längre än vad Skriften tillåter när det gäller att belysa Guds eskatologiska rådslut och hans gärningar. Vi måste ständigt påminna oss om vad Herren sade: "Men om den dagen eller timmen vet ingen" (Matt 24:36) och vidare "Det är inte för er

att veta tiderna och stunderna som Fadern i sin egen auktoritet har bestämt” (Apg 1:7).

NT presenterar mycket kortfattat och med stora penseldrag några av de viktigaste eskatologiska händelserna – tillräckligt för att låta Guds folk veta att viktiga händelser stundar för världen, händelser med en kosmisk räckvidd, och att många av dem kommer att påverka människorna negativt. Av det skälet behöver Kristi efterföljare vara mycket försiktiga. De händelser som antyds utgör varningar för dem som har ögon att se med och öron att höra med. Här behövs inga tidtabeller, inte heller är några exakta identifieringar tillåtna.

För att göra diskussionen mer tillgänglig, skall jag koncentrera mig på det eskatologiska talet sådant som Matteus presenterar det men med några oundvikliga jämförelser med Markus och Lukas. När allt kommer omkring hade de kristna som fick ta emot Matteusevangeliet med all sannolikhet inte tillgång till Markus eller Lukas, inte heller var det meningen att de skulle bedriva litterära jämförelser mellan de tre evangelierna av det slag som moderna forskare ofta har gjort. Matteusevangeliet var allt de hade, och detta var för dem Herrens lära om de yttersta tingen.

När vi jämför de tre texterna, slås vi av såväl likheter som olikheter. Hos Matteus finner vi till exempel, beträffande olikheter, att *lärjungarna* visar Jesus tempelbyggnaderna – som om Jesus inte hade sett dem tidigare – medan enligt Markus *en av lärjungarna* säger till Jesus “se vilka stora stenar och vilka stora byggnader”, och Lukas skriver: “när *några [av hans lärjungar]* sade om templet att det var prytt med vackra stenar ...”. Matteus och Markus placerar Jesu tal på Olivberget, medan Lukas inte alls nämner detta berg.

Medan Matt 24:15 och Mark 13:14 vidare talar om “förödelsens styggelse” (från Dan 9:27) – med hänvisning till en aktion som riktats mot templet – talar Luk 21:20 om Jerusalems belägring.

Dessa skillnader bland många andra indikerar att evangelisterna hade olika perspektiv och använde den information de hade på olika sätt, för att passa in den i den totala Jesusbild som var och en ville framställa för sin publik.

De skillnader som antyds ovan förklarar varför kommentatorerna har uppfattat detta tal så olika. Följaktligen tror D. Hill, att Matt 24:4–36 handlar om den sista vedermödan, medan Matt 24:37–51 handlar om vaksamhet.¹⁹ D. Garland anser att Matt 24:36–25:46 utgör Jesu svar på sina lärjungars fråga om “*parusin*”²⁰ och tidens slut”.²¹ Min före detta kollega Richard France menar att Matt 24:4–35 handlar om templets förstörelse och att 24:36–25:13 ägnas åt Människosonens parusi.²² Davies och Allison tror att Matt 24:4–35 framställer hela perioden efter påsk tolkad som en tid präglad av lidande och menar att den handlar om förflutna, närvarande och framtida händelser. Matt 24:36–25:30 tar upp temat med vaksamhet, vilket exemplifieras med flera bilder, som Noas dagar och de förståndiga och oförståndiga flickorna.²³

Dessa olika analyser bevisar inte att kommentatorerna använder godtyckliga kriterier och preferenser utan de visar

¹⁹ D. HILL, *The Gospel of Matthew*, 319–331.

²⁰ Termen *parousi* är hellensk och betyder (här) Jesu andra ankomst.

²¹ D. GARLAND, *Reading Matthew*, 234–245.

²² R. FRANCE, *Matthew*, 333–352. Enligt hans stora kommentar, *The Gospel of Matthew*, 893 f., utgör Mt 24:4–35 svaret på lärjungarnas första fråga, medan Mt 24:36–46 ger svaret på deras andra fråga. Hela hans diskussion finns på sid. 889–967.

²³ W.D. DAVIES – D.C. ALLISON, *The Gospel according to Saint Matthew*, Vol. III, 327–412.

att dessa texters karaktär är svårbehandlad, att de är svåra att analysera och dela upp i välarrangerade och klart avgränsade avsnitt. Vi skulle således kunna önska att evangelisterna hade uttryckt sig klarare. Att ett sådant “klagomål” inte är någon ofrom tanke visas också av Petrus klagomål att några ting bland de Paulus har skrivit var “svåra att förstå” (2 Pet 3:16).²⁴

I sitt tal börjar Jesus besvara lärjungarnas dubbla fråga: “*När* skall dessa ting ske [dvs. templets förstörelse, jfr. verserna 1–2] och *Vad* är tecknet för din parusi och världens slut” (Matt 24:3). Med den första frågan avser Matteus templets förstörelse och med den andra Människosonens återkomst som förebådar världens ände, medan Markus och Lukas använder en dubbel fråga och hänvisar båda delarna enbart till templets förstörelse.

Vi har sett ovan (kap. 1) att Matteus grupperar Jesu olika utsagor efter deras teman. Detta förfarande exemplifierades kort genom det sätt på vilket Matteus hade grupperat det material som finns i Bergspredikan till flera tematiska enheter. Han gör samma sak här. I kap. 24 och 25 samlar Matteus olika utsagor som tillhör det övergripande temat eskatologin liksom också vaksamhet. Detta inkluderar templets förstörelse, som ligger närmare i tiden, hans efterföljares lidande, som kommer att pågå under lång tid (från himmelfärden till Kristi återkomst), och de förebud som varslar om Människosonens återkomst och denna världsordnings slut. Det är således omöjligt att dela upp vår text – så som France gör – i (a) 24:4–35: templets förstörelse och 24:36–25:13: Människosonens parusi (och världens slut),

²⁴ Uttrycket “svåra att förstå” representerar de hellenska ordet *dysnoeta* (sing. *dysnoetos*), vilket innebär att Paulus undervisning inte hade uttryckts på ett lättförståeligt sätt.

och på detta sätt koppla samman sådana kosmiska sluttidshändelser som de som tas upp i verserna 29–31 till de begränsade händelserna i judisk historia under åren 66–70 e.Kr. (eller t.o.m. fram till år 73 e.Kr.). Snarare verkar de två temata (dvs. templet förstörelse och världens slut) vara sammanflätade. Detta måste ha orsakat den till synes krångliga sammankopplingen av verserna 34–35 med vers 36, där Jesus i starkaste ordalag bekräftar, att det han har sagt skall ske under “denna generation” (i 24:34–35) men sedan i vers 36 frånsäger sig all kunskap om dagen eller timmen för vad som skall hända. De två utsagorna refererar till två olika saker, templet förstörelse, det mera närastående, respektive *parusin* (Jesu återkomst) och världens slut, som förläggs till en mera avlägsen framtid. Han vet, att det första kommer att ske under “denna generation”, men som Människoson vet han inte den exakta tiden för det andra.

Vedermöda; falska Messiasgestalter; förebud; Människosonens återkomst; slutet (Mat 24:21–31)

(Ur kap. 8. “Jesu tal om den yttersta tiden”)

Denna enhet börjar med “Ty då [dvs. ‘vid den tiden’] ...”. Detta hänvisar tillbaka till slutet av vers 14 “och då [dvs. vid den tiden]”. Olyckligtvis har *Bibeln 2000* missat den koppling som finns mellan dessa två fraser i originalet genom att översätta vers 14 med “Sedan skall slutet komma” och vers 21 med “ty det skall bli ett lidande vars like inte har funnits från världens början”.²⁵ I originalet återtar vers 21 “ty

²⁵ *Folkbibeln* bortser också från kopplingen genom att översätta vers 14 med “och sedan skall slutet komma” och vers 21 med “Ty då skall det bli en så stor nöd”.

då [τότε, *tote* = på den tiden] skall det bli en stor vedermöda” tanken i vers 14 “och då [τότε, *tote* = på den tiden] skall slutet komma”. Vers 21 tar med andra ord upp tanken från vers 14 och fortsätter med att beskriva mera detaljerat vad som kommer att ske när slutet kommit närmare. Alltså fokuserar Matteus i verserna 21–31 på vad som kommer att ske under de sista dagarna. Verserna 15–20 är bara en parentes som behandlar de närmaste händelserna, händelser inom den judiska historien. Av den anledningen är också verserna 23–25 en utvidgning av den kort formulerade utsagan om falska Kristusgestalter i vers 5. Här varnas lärjungarna mera explicit. De skall inte tro på rykten att man har sett Kristus vare sig här eller där. De skall inte tro på de stora tecken och under som de falska profeterna kommer att utföra. Om de får höra att Kristus är i öknen, skall de inte springa dit. Om de får höra att han redan kommit och sitter på auktoritetens plats inom maktkorridorerna, skall de inte tro på det. Kristi ankomst kommer inte att vara på det sättet.

För att illustrera sättet på vilket Kristus skall komma använder han bilden av en blixtn. Precis som blixten kommer helt plötsligt och visar sig från den ena horisonten till den andra, så kommer också Människosönens ankomst att vara. När han kommer, skall ingen tvivla. I vers 28 säger han: “Där liket är, där skall också örnen samlas”. Att termen “örnen” [ἀετοί, *aeti*] används snarare än ‘gamar’ beror på att det hellenska ordet *aetos* (sing.) = ‘örn’ – så som den romerske författaren Plinius den äldre (*Historia Naturalia*, X.3) visar – inkluderade även ‘gamar’. Detta är ett ordspråk, vars betydelse och funktion inte förklarats tillfredsställande.²⁶ Ordspråket har inga som helst paralleller i det motsvarande

²⁶ Den som intresserar sig för hur denna vers har tolkats av kommentatorerna, hänvisas till DAVIES – ALLISON, *Matthew*, III. 355f.

talet hos Markus eller Lukas, men förekommer i ett annat eskatologiskt sammanhang i Luk 17:37. På lärjungarnas fråga “Var? Herre” i den kontexten, svarar Jesus: “Där kroppen [σῶμα, *soma* = ‘kropp’, men här menas ‘liket’] är, där skall också örnen [= ‘gamarna’] samlas”. I det lukanska ordspråket används detta ordspråk för att illustrera Människosonens ankomst till den plats där han skall ta upp till sig de som tillhör honom (dvs. till det rum där två sover, där den troende skall ryckas upp, till den kvarn, där två mal, där kommer han att ta upp den troende och lämna kvar den andre, och så vidare).

I Matteus kontext är betydelsen något annorlunda. Här är utsagan parallell med den föregående utsagan: precis som blixten kommer plötsligt och ger ljus ända bort till horisonten, så kommer det också att vara med Människosonens uppenbarelse: den kommer att vara plötslig och ses av alla. På ett liknade sätt betyder denna ordspråksmässiga utsaga att precis som örnen [= “gamarna”] avslöjar liket genom att samlas över det, så kommer också Människosonens närvaro att bli uppenbar. Den kommer inte kunna döljas. Alltså kommer ingen rapport om att han är i öknen eller i maktens salar att vara sann. När han kommer, kommer alla att veta det!

Och nu kommer vi till det viktigaste innehållet i denna enhet, dvs. verserna 29–31:

Omedelbart efter dessa dagars vedermöda, skall solen bli mörk, och månen skall inte avge sitt sken, och stjärnorna skall falla från himmelen, och himmelens makter skall skakas.

Denna text reflekterar tankarna och till viss del också ordalydelsen hos Jes 13:10 och Hes 32:7–8.²⁷ Hos Jesaja förekommer denna text i ett sammanhang som har med Guds dom över Babylon att göra (och i utvidgad mening över hela världen), medan Hesekiels text utgör en klagan över Farao, Egyptens kung, på grund av den dom som väntar honom och hans land. I den förra texten sägs klart att detta skall ske på Herrens dag, när världen kommer att dömas:

Jämra er, eftersom Herrens dag är nära; den skall komma med förstörelse från den Allsmäktige ... Se Herrens dag kommer – en skoningslös dag, med vrede och brinnande harm för att göra jorden öde och förgöra syndarna i den (Jes 13:6, 9).

Helt passande använder Matteus beskrivningen ovan för att illustrera de händelser under de sista dagarna som kommer att förebåda Människosonens ankomst, han som kommer med frälsning för sina utvalda men med dom för de onda. Dessa förebud skall bestå i att det kosmiska systemet kommer att kollapsa (exempelvis kommer solen och månen inte att ge sitt ljus respektive sken²⁸) och i kosmiska omvälvningar (“himmelens makter skall skakas”) (vers 29 b). Kanske har detta avsnitt inspirerat Petrus ord i 2 Pet 3:7:

Men de himlar och jorden som nu finns, genom samma ord, är sparade för att brännas; de bevaras till domens dag, när de ogudaktiga skall förgöras.

När dessa förebud äger rum, “då [tote] skall Människosonens tecken visa sig i himmelen” (vers 30). “Människosonens tecken” har ibland ansetts vara korset, men

²⁷ Se diskussionen av dessa texter i min bok *Förstår du vad du läser?* sid. 79–80.

²⁸ Se föregående hänvisning.

det är med all sannolikhet Människosonen själv²⁹ som framträder i majestät och härlighet med sin himmelska svit (verserna 30–31) för att hålla dom. Vad som gör att syndarna jämrar sig är att de får se Människosonen, och förstår nu att det är för sent att göra bot och söka förlåtelse. Just här skulle denna mening ha haft en punkt.³⁰ Den andra hälften av vers 30 utgör nämligen en ny mening: “Och de skall få se Människosonen komma på himmelens moln med stor makt och härlighet och sända ut sina änglar ...” Den första delen av vers 30 säger mer allmänt, att jordens invånare skall se (tecknet på) Människosonen på himmelen, vilket kommer att få dem att jämra sig, medan den andra delen mer ingående beskriver hur Människosonen skall komma: på himmelens moln och med stor makt och härlighet.

Änglarnas uppgift blir att samla de utvalda, alltså de som kommit till tro på Människosonen och varit honom trogna ända till slutet. Perspektivet är återigen universellt: “från himmelens ena ända till den andra” (vers 31). Detta är ett uttryck som inkluderar hela jorden.³¹

²⁹ Den hellenska konstruktionen har samma betydelse som till exempel det engelska uttrycket “the city of Lund”, vilket betyder “the city, which is Lund”. På liknande sätt betyder det svenska uttrycket “Lunds stad” inte att Lund har en stad, utan “staden, nämligen, Lund”. På samma sätt, “the sign of the Son of Man” betyder “tecknet, som är (nämligen) Människosonen”.

³⁰ Det bör påpekas att originalhandskrifterna inte hade några komman, punkter eller andra interpunkteringstecken. Dessa kom främst att användas från bysantinsk tid och har lagts till i våra moderna biblar av de som gav ut dem. Men utgivarna har ibland misstagit sig i sin interpunktering.

³¹ Inte bara Israels land, såsom några (t.ex. France) försöker tolka det, dock utan att lyckas.

*Människosonens stora dom; lönande de goda
och dömande de onda (Mat 25:31–46)*

(Ur kap. 8. “Jesu tal om den yttersta tiden”)

Vers 25:31: “När Människosonen kommer i sin härlighet med alla sina änglar ...” tar på nytt upp tanken om Människosonens återkomst i 24:29–31:

Omedelbart efter dessa dagars vedermöda ... Och då skall Människosonens tecken synas i himmelen, och då skall alla stammar på jorden gråta ... och han skall sända ut sina änglar ... för att samla ihop hans utvalda

liksom i 24:36: “när det gäller tiden vet ingen” (verserna 29–31).

Enligt 25:31 har Människosonen kommit, denna gång inte i ödmjukhet och svaghet, utan i sin härlighets fulla glans. Inte ensam, som han var när Pilatus, Herodes och översteprästen skickade honom mellan sig, gisslade honom, förödmjukade honom och ledde honom till avrättning genom korsfästelse som om han vore en brottsling; inte heller som han var i Getsemane, när han kunde ha begärt men avstod från att begära att Fadern skulle ställa mer än tolv legioner³² änglar till hans förfogande (Matt 26:53) för att fria honom from korsdöden. Nu uppenbarar han sig i sin fulla kungliga värdighet med sitt följe av otaliga änglaväsen och sätter sig på sin härlighets tron.³³ Änglarna har samlat ihop de utvalda

³² En komplett legion – en romersk division under kommando av en *legatus legionis*, och ibland av en konsul – hade mellan 5 000 och 6 000 soldater.

³³ I originalet utgör termen *thronos doxis* (θρόνος δόξης) = ‘en tron av härlighet’, dvs. ‘en tron kännetecknad av härlighet’) en hebraism för ‘härlig tron’.

(Matt 24:31) och “ogräset” (Matt 13:30), som nu kallas för “får” respektive “getter”. Människosonen ställer fåren på högra sidan och getterna på vänstra sidan. Den fällande domen avkunnas. Urskiljandet är definitivt, oåterkalleligt, evigt.

Vid första anblicken skulle det kanske förvåna oss att orsaken till att “fåren” resp. “getterna” döms är deras goda respektive onda gärningar: huruvida de gav mat åt de hungriga, kläder till de nakna, och besökte dem som var i nöd. Inte ett enda ord sägs om deras tro eller brist på tro. Skulle detta nu innebära, att man enligt Matteus uppfattning blir frälst genom goda gärningar? Är Matteus lära om frälsningen annorlunda än den hos Paulus, som menar att frälsningen uppnås “endast genom tro”? Och kan det vidare vara så att Jakob i sitt brev tar Matteus parti, när han skriver: “tron utan gärningar är död” (Jak 2:17)?

Att Matteus inte saknar tanken om tron bevisas av det faktum att han använder verbet “att tro” allt som allt elva gånger och substantivet ‘tron’ åtta gånger. Han betonar också tanken om tron på Jesus (8:10; 8:13; 9:28; 15:28; 18:6; 21:22; 21:25). Men Matteus vet, att sann tro får sitt uttryck i gärningar. Den kristne är inte en person som har en teoretisk tro på Jesus Kristus, utan en person vars tro utövar en förvandlande kraft på honom, förändrar hela hans väsen och bär Andens frukt. Precis som Jesus vandrade omkring och hjälpte de nödställda (Apg 10:38), skall också den kristne efterlikna sin Mästare med goda gärningar. Men goda gärningar är resultatet av hans tro, den frukt han bär som en ny skapelse, de är något spontant, de finns i hans natur och väsen. Således utgör goda gärningar, som grund för frälsningen betraktat, alltså det pris man måste betala för att bli frälst, en fullständig vantolkning av det fria och nådefulla

evangeliet. Samme Paulus, som i starkaste och klaraste ordalag uttryckte sin uppfattning att det bara är tron på Kristi försonande död på korset som kan åstadkomma syndarens frälsning, uttryckte också tanken att vi som kristna “är hans [dvs. Guds] verk, skapade genom Jesus Kristus till goda gärningar” (Ef 2:10).

Tro och gärningar står inte i motsats till varandra, om de förstås på rätt sätt. Så är också här tron på Människosonen en förutsättning. “Fåren” har levt det liv de har levt och gjort de gärningar de gjort, på grund av deras tro på honom. På samma sätt har “getterna” levt det liv de har levt och inte gjort de gärningar som de inte gjort på grund av deras brist på tro. De hade aldrig en rätt relation till Människosonen, som därför säger till dem: “Jag har aldrig lärt känna er!” Det liv som var och en levt är det som kommer att avgöra allas eviga öde. Än en gång varnas vi, precis som vi tidigare varnats gång efter annan i det eskatologiska talet. Hela fem historier eller bilder har berättats för att varna åhörarna för det plötsliga och oväntade slutet. Och nu avslutas scenen med den stora domen med orden: “Och dessa [dvs. getterna] skall gå till evigt straff, men de rättfärdiga [dvs. fåren] skall gå till evigt liv”.